

Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Door de tijd heen

---

1 maximumscore 2

De juiste volgorde is:
6, 3, 4, 2, 1, 5

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

Vroegmoderne tijd

---

2 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Door het (op grote schaal) verspreiden van de kaart met daarop een tot dan toe onbekend continent veranderde in Europa de kennis van / de kijk op de wereld, waardoor het besef groeide dat het bestaande beeld van de wereld niet volledig was / niet klopte (wat bijdroeg tot het veranderende wereldbeeld).

3 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De paus verweet Luther dat zijn kritiek op bepaalde regels van de kerk / zijn kritiek op de machtsaanspraken van de kerk / zijn ideeën over het vertalen van de bijbel in de volkstaal schadelijk waren voor de positie van de kerk / voor de positie van de paus (zodat de paus de banvloek uitsprak) 1
- Karel V streefde ook in godsdienstig opzicht naar eenheid / voerde een centralisatiebeleid, zodat hij Luther voor de Rijksdag ontbood om hem zijn ideeën te laten herroepen (en zo de eenheid te herstellen) 2

Vraag	Antwoord	Scores
4	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Door enkele beeldenstormers op te laten hangen stelde Willem van Oranje een afschrikwekkend voorbeeld aan toekomstige ordeverstoorers / stelde Willem van Oranje de katholieken tevreden (waardoor meer onrust werd voorkomen) • Door calvinisten en lutheranen plaatsen te geven om hun godsdienst ongehinderd uit te oefenen, nam Willem van Oranje een oorzaak van de onrust / van de Beeldenstorm weg • Willem van Oranje zorgde met de maatregelen dat katholieken en protestanten ieder hun geloof konden uitoefenen waarmee hij zijn uitgangspunt van gelijkberechtiging voor protestanten en katholieken nastreefde 	<p>1</p> <p>1</p> <p>2</p>
5	<p>maximumscore 4</p> <p>Uit het antwoord moet blijken dat het stadsbestuur met het uitgeven van noodmunten:</p> <ul style="list-style-type: none"> • waarvoor de bevolking verplicht aan de soldaten goederen moet leveren / wisselgeld moet geven, het probleem wil oplossen dat er geen geld is om de soldaten die Leiden verdedigen te betalen • met de tekst 'Voor het vaderland' een beroep doet op de vaderlandsliefde van de burgers, waarmee het wil bereiken dat er steun is onder de bevolking voor hun beleid / dat de burgers de Opstand steunen 	<p>2</p> <p>2</p>
6	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De soldaten gaan muiten / huizen plunderen, omdat Filips II vanwege de (hoge) kosten van het voeren van vele oorlogen tegelijkertijd zijn soldaten niet voldoende kan betalen • De wens zich te ontdoen van de plunderende soldaten / de angst voor muitende Spaanse soldaten leidt ertoe dat vrijwel alle gewesten zich bij de Opstand aansluiten (door het sluiten van de Pacificatie van Gent) 	<p>2</p> <p>1</p>
7	<p>maximumscore 2</p> <p>Kern van een juist antwoord is:</p> <p>Dat de vergaderstukken werden bewaard in een kist die alleen geopend kon worden als alle gewesten een vertegenwoordiger (met de sleutel) stuurden, paste bij de staatsinrichting van de Republiek als unie van zeven zelfstandige gewesten, waarbij beslissingen werden genomen met instemming van / met draagvlak in alle gewesten.</p>	

Vraag	Antwoord	Scores
8	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Uit de brief blijkt dat de edelen elkaar (moeten) beconcurreren om de gunst van de koning 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Lodewijk XIV streeft ernaar dat alle macht in zijn handen blijft / dat hij absolute macht behoudt; door het stimuleren van de onderlinge concurrentie / door het bevorderen dat de edelen hun eigen (ceremoniële) positie moeten verdedigen voorkomt Lodewijk dat de edelen tegen hem (kunnen) samenspannen 	2
9	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Uit de brief blijkt dat rang / afkomst iemands macht bepaalt / dat Lodewijk XIV een absoluut vorst is 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • wat ingaat tegen het Verlichte ideaal van gelijkheid / dat iemands positie gebaseerd moet zijn op verdiensten (en daarmee de kritiek van de democratisch-revolutionairen op het ancien régime ondersteunt) 	1

Moderne tijd

10	maximumscore 3 Voorbeeld van een juist antwoord is: Het Kamerlid wilde:	
	<ul style="list-style-type: none"> • de mening overbrengen dat (de campagne geleid door) Van Daalen tiranniek / bloeddorstig was 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • bereiken dat zijn kritiek steun kreeg / dat Van Daalen werd aangesproken op de gebeurtenissen, want het optreden van Alva was een herkenbaar symbool van slecht beleid voor veel Nederlanders / werd door veel Nederlanders afgekeurd 	2
11	maximumscore 2 Voorbeeld van een juist antwoord is: Bismarck is zich ervan bewust dat door de Duitse overwinning in de Frans-Duitse oorlog / door het uitroepen van het Duitse keizerrijk in Versailles, de verhouding tussen Frankrijk en Duitsland gespannen is / Frankrijk revanche op Duitsland wil (zodat Bismarck het land speciaal noemt).	

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 4

Kern van een juist antwoord is:

- Bismarck bedreef alliantiepolitiek / wilde het machtsevenwicht in Europa handhaven 1
- waarop de kritiek kwam dat Bismarck niet streefde naar het veroveren van kolonies 1
- Deze kritiek is te verklaren vanuit 'het moderne imperialisme', waarbij het verwerven van kolonies werd nagestreefd ten behoeve van grondstoffen en afzetmarkten voor de industrie / vanuit 'het ontstaan van (de politiekmaatschappelijke stroming) het nationalisme', waarbij het verwerven van kolonies werd nagestreefd om het aanzien van Duitsland te vergroten 2

13 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Emmeline Pankhurst beweert dat als vrouwen plaats kunnen nemen in de volksvertegenwoordiging / medezeggenschap zouden hebben, er wetten zullen worden aangenomen die de positie van vrouwen zouden verbeteren / die vrouwen en mannen gelijk zouden behandelen (wat de verdere emancipatie van de vrouwen zou bevorderen).

14 maximumscore 2

De juiste volgorde is:

5, 2, 6, 4, 1, 3

Opmerking

Als door het weglaten van één foutief geplaatst nummer een verder complete en foutloze reeks ontstaat, wordt 1 scorepunt toegekend.

15 maximumscore 2

Kern van een juist antwoord is:

Je kunt beweren dat de maker van de praalwagen laat zien dat de uitbreiding van de Duitse vloot noodzakelijk is, door af te beelden dat de Duitse vloot zo klein is dat Groot-Brittannië / John Bull de Duitse vloot kan / wil opslokken (en daarmee de plannen van Von Tirpitz voor uitbreiding van de Duitse vloot ondersteunt).

Vraag	Antwoord	Scores
16	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Johann Herbert zegt dat de leiders van de regering verraders zijn / Duitsland in ongenade hebben laten vallen, waaruit blijkt dat (een deel van) het volk de regering van de Republiek niet vertrouwt / verantwoordelijk houdt voor de nederlaag in de oorlog / de regering van de Republiek het tekenen van de Vrede van Versailles kwalijk neemt • wat bijdraagt aan de ondergang van de Republiek van Weimar omdat deze hierdoor politiek instabiel is / omdat extreme partijen (als de NSDAP) hierdoor (meer) aanhang krijgen. 	<p>2</p> <p>1</p>
17	<p>maximumscore 3</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Low geeft hier zijn twijfel weer door het afbeelden van (twee van de volgende): <ul style="list-style-type: none"> – Hitler die als een beul een bijl vasthoudt. – Hitler die als rechter optreedt. – de bewaking van de verdachten door SA-mannen (en niet door politie). – de hakenkruisvlag (een partijsymbool). – het peinzend toezien van het 'wereldoordeel'. 	
	per juiste verwijzing naar de prent	1
	<ul style="list-style-type: none"> • Na de Rijksdagbrand zet het parlement zich (met de machtigingswet) buitenspel waardoor de Duitse staat in snel tempo een totalitaire staat / een dictatuur wordt (zodat er geen onafhankelijke rechtspraak meer is) 	1
18	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Een ideologisch motief is het uitschakelen van communisten / Slavische volkeren / Joden / het streven naar etnische herschikking (vanuit het radicale anticommunisme / het racistische wereldbeeld van de nazi's) • Anton Roos schrijft aan zijn vrouw over het wegvoeren (en impliciet daarmee het doden) van communisten en Joden als een bekend verschijnsel / over de krijgsgevangenen als 'tuig', waarmee je kunt aantonen dat hij de uitroeiing van communisten / Joden / etnische herschikking ondersteunt 	<p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
19	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <p>Je kunt twifelen aan de bruikbaarheid van de brieven als bron over de misdragingen van het Duitse leger omdat (twee van de volgende):</p> <ul style="list-style-type: none"> - soldaten gruwelijke details achterhouden (om hun familieleden te sparen / uit schaamte over hun eigen daden). - de legerleiding (soms) brieven censureert / informatie als geheim bestempelt. - soldaten niet op de hoogte zijn van alle misdragingen van het hele leger. 	
	per juiste reden	1
20	<p>maximumscore 2</p> <p>De juiste combinaties zijn:</p> <p>1 - d, 2 - b, 3 - a, 4 - e</p>	
	indien vier combinaties juist	2
	indien drie combinaties juist	1
	indien minder dan drie combinaties juist	0
21	<p>maximumscore 4</p> <p>Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De Sovjet-Unie en de westelijke mogendheden worden het tijdens de Conferentie van Potsdam niet eens over de vredesregeling met Duitsland / over de nieuwe machtsverhoudingen in Europa • wat bijdraagt aan het begin van de Koude Oorlog, omdat ze elkaar ervan verdenken hun macht te willen vergroten (waardoor het wantrouwen tussen de beide blokken groeit) • Uit de bron kun je afleiden dat beide ideologische blokken geen informatie willen delen over hun onderzoek naar de atoombom / streven naar het bezit van de atoombom • wat bijdraagt aan het begin van de Koude Oorlog, doordat de angst dat het andere land voorloopt in bewapening / doordat de wens voorop te lopen in de ontwikkeling van de atoombom het begin is van een (kern)wapenwedloop (en de daaruit voortvloeiende dreiging van een atoomoorlog) 	<p>1</p> <p>1</p> <p>1</p> <p>1</p>

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

22 maximumscore 3

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De regering van de DDR sloot de grens met West-Berlijn om een eind te maken aan de vlucht van (vooral hoogopgeleide) burgers van de DDR naar het Westen / om de DDR van kapitalistische invloed af te schermen
- De naam *Tränenpalast* werd verboden omdat die de nadruk legde op het verdriet dat de Muur / dat de scheiding van Duitsland veroorzaakte onder de bevolking, terwijl kritiek op (het beleid van) het regime niet was toegestaan in de communistische / totalitaire DDR

1

2

23 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

De Cubacrisis kan worden gezien als keerpunt doordat beide partijen schrokken van gebeurtenissen tijdens de crisis (die dreigde uit te lopen op een nucleaire oorlog), zodat zij daarna de spanning wilden verminderen door wapenonderhandelingen / betere communicatie (wat het begin was van de Detente).

24 maximumscore 4

Voorbeeld van een juist antwoord is:

- Het ter verantwoording roepen van Dubček door Brezjnev / de aankondiging van Brezjnev dat hij maatregelen zal nemen, laat zien dat de Sovjet-Unie geen aantasting van hun invloed / geen aantasting van het communisme in Oost-Europa tolereert, wat past bij de houding van de Sovjet-Unie ten opzichte van de satellietstaten vanaf het begin van de Koude Oorlog
- Het beleid van Dubček, waarbij ruimte is voor de pers die kritiek op de Sovjet-Unie publiceert, toont een verandering van het totalitaire / communistische karakter van het regime, waar tot dan toe sprake is van censuur

2

2

25 maximumscore 2

Voorbeeld van een juist antwoord is:

Met de (boos) weglopende Karl Marx / met de tekst die wijst op het einde van het marxisme als politieke machtsfactor, geeft Opland de verwachting weer dat er (na de val van de Muur) een einde zal komen aan communistische regimes in Oost-Europa.

Vraag	Antwoord	Scores
26	maximumscore 4	
	Een juist antwoord bevat twee van de volgende combinaties van kenmerkend aspect met uitleg:	
	bij 1:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het sluiten van het badhuis wegens gebrek aan brandstof past bij 'de Duitse bezetting van Nederland' / bij 'het voeren van twee wereldoorlogen' 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • omdat door de oorlog tekorten ontstonden aan primaire levensbehoeften (zoals brandstof) / voorrang werd gegeven aan de behoeftes van het leger 	1
	bij 2:	
	<ul style="list-style-type: none"> • Het teruglopen van de bezoekersaantallen past bij 'de toenemende westerse welvaart vanaf de jaren zestig' 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • omdat steeds meer Amsterdammers zich een huis met eigen badkamer konden veroorloven (en dus geen gebruik meer maakten van het badhuis) 	1
	bij 3:	
	<ul style="list-style-type: none"> • De heropening van het badhuis als hammam past bij 'de ontwikkeling van pluriforme en multiculturele samenlevingen' 	1
	<ul style="list-style-type: none"> • omdat er steeds meer inwoners van Nederland met een Oosterse achtergrond / met interesse in de Oosterse cultuur waren 	1

Bronvermeldingen

- bron 1 Johan Koppenol (red.), Het Leids ontzet, 3 oktober 1574, door de ogen van tijdgenoten, Amsterdam 2002, pag. 41-42
- bron 2 http://www.dbnl.org/tekst/_bij005190401_01/_bij005190401_01_0006.php#004T folio 167
- bron 3 <http://www.fordham.edu/halsall/mod/1704duchess.asp>
- bron 4 Sebastian Haffner, Van Bismarck tot Hitler; het Duitse Rijk 1871-1945; een terugblik, Haarlem 1988, pag. 4
- bron 5 Margreet Fogteloo, I have a dream, Belangrijke en bijzondere redevoeringen uit de geschiedenis, Utrecht 1998, pag. 154
- bron 6 De Beste Foto's uit de 19e eeuw, de maatschappijen van 1850-1918 gevangen in honderden briljante foto's, Lisse 1995, pag. 353
- bron 7 Ellen Switzer, How Democracy Failed, Londen 1975, pag 20
- bron 8 Europe since Versailles by Low, London 1940, pag. 89
- bron 9 Martin Rüther, 'Macht will ich haben!' - Die Erziehung des Hitlerjungen Günther Roos zum Nationalsozialisten, Bonn 2017, pag.163.
- bron 10 S. Butler, Roosevelt and Stalin, Portrait of a Partnership, New York 2015, pag. 493
- bron 11 http://www2.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/publications/DOC_readers/psread/doc81.htm
- bron 12 J. Jacobs (ed.), De wereld (1947-2001) volgens Opland, Zwolle 2004, pag. 82